

Poznań, 04.06.2019

Prof. AWF dr hab. Marek Sokołowski
Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu

**RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ DR LUCYNY DOŁOWSKIEJ –ŻABKA
„Uwarunkowania społeczne rozwoju morfofunkcjonalnego dzieci w młodszym
wieku szkolnym”**

Przygotowana pod kierunkiem: *prof. AWF dr. hab. Adama Wilczewskiego* oraz promotora pomocniczego *dr. Jerzego Saczuk*.

Podstawą wydania opinii jest pismo prof. AWF dr. hab. Huberta Makaruka – Dziekana Wydziału Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej z dnia 16.05.2019 (DZW-5310-8/3/2/19).

Oświadczenie : *Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej pracy, a tematyka projektu mieści się w nurcie jego zainteresowań badawczych.*

1. Uzasadnienie problemu badawczego

Z własnych obserwacji wiemy, że w każdym z okresów życia człowiek nie tylko się zmienia, ale i zaczyna stanowić jak gdyby odrębną jakość. Rozwój osobniczy człowieka lub inaczej rozwój ontogenetyczny jest ciągiem kierunkowych przemian jakie przechodzi człowiek od poczęcia aż do śmierci.

Ontogeneza człowieka jest wyrazem przystosowania się jednostki do otaczającego ją świata, poprzez osiągnięcie kolejnych stadiów dojrzałości i samodzielności. Zależy ona od zespołu właściwości dziedzicznych lub genetycznych, czyli genotypu oraz warunków środowiskowych i stylu życia.

Okres rozwoju człowieka możemy rozpatrywać w aspekcie biologicznym, psychicznym czy społecznym. Rozwój biologiczny jest charakteryzowany na podstawie zmian zachodzących w cechach morfologicznych, fizjologicznych, motorycznych. Rozwój psychiczny prowadzi do ukształtowania się struktur psychicznych człowieka związanych z właściwościami centralnego układu nerwowego. w reszcie rozwój społeczny prowadzi do ukształtowania się dojrzałości osobnika do spełnienia określonych ról w społeczeństwie i w rówieśniczej grupie.

Początek nauki w szkole zbiega się z dość dużą harmonią w rozwoju morfologicznym oraz sprawności fizycznej.

Recenzowana praca jest jedną z nielicznych poruszającą wiele aktualnych, interesujących zagadnień związanych z oceną rozwoju somatycznego i sprawności fizycznej dziewcząt i chłopców w młodszym wieku szkolnym. Analizuje różnice rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej badanych dzieci, a ich rówieśnikami z innych regionów. Ocenia zmiany w parametrach somatycznych i sprawności fizycznej w zależności od poziomu wykształcenia rodziców i liczby dzieci w rodzinie. Charakteryzuje zależności pomiędzy wysokością, masą i otłuszczeniem ciała dzieci a badanymi zdolnościami motorycznymi.

W związku z tym uzyskanie wiedzy na temat uwarunkowań społecznych rozwoju morfofunkcjonalnego dzieci w młodszym wieku szkolnym wybranych szkół podstawowych oraz opracowania norm rozwoju fizycznego i sprawności dla dzieci z miasta Siedlce – wydaje się ważnym zagadnieniem naukowym. Pani dr Lucyna Dołowska –Żabka podjęła zatem temat, którym zajmowało się mało autorów. Badania nie zawsze były jednoznaczne i najczęściej dotyczyły wąskiego problemu (były traktowane przyczynowo), podczas gdy ujęcie tematu pracy przez Doktorantkę ma charakter wielopłaszczyznowy.

Z tych względów temat w pełni zasługuje na potraktowanie jako dysertacja doktorska. Posiada walory poznawcze dla nauk o kulturze fizycznej a wyniki mogą być wykorzystywane przez naukowców, studentów, a także nauczycieli klas I-III szkół podstawowych.

2. Struktura pracy

Przedstawiona do recenzji praca liczy 119 stron wraz z piśmiennictwem, streszczeniem (w języku polskim i angielskim) i aneksami. Całość materiału statystycznego w części głównej pracy jest zaprezentowana w 27 tabelach i 31 rycinach, a w aneksie zawarto 17 tabel.

Układ pracy oddaje główne elementy procesu wielotwórczego. Autorka przyjęła klasyczny układ rozdziałów dysertacji z wydzielonymi rozdziałami : tok postępowania badawczego, wyniki badań i dyskusja.

3. Ocena merytoryczna rozprawy

Tytuł pracy sformułowany jest poprawnie, trafnie oddaje najistotniejsze elementy. Problem naukowy Doktorantka uzasadnia w sposób przekonujący, powołując się na piśmiennictwo. 184 publikacje, z czego 57 % to publikacje z ostatnich 20 lat w języku angielskim i tylko 5 % to publikacje w języku angielskim z ostatniego dziesięciolecia.

Pragnę w tym miejscu zwrócić uwagę, że w publikacjach naukowych posługując się piśmiennictwem w tekście zwyczajowo przyjmuje się układ chronologiczny, aby w ten sposób respektować zasadę priorytetu autorów w publikowaniu wyników badań. w kilku fragmentach Autorka utraciła kontrolę nad tą zasadą (str. 5, 26,74)- prawdopodobnie przez przeoczenie.

W części pierwszej pracy przedstawiono teoretyczne podstawy problemu badawczego, szczególnie koncentrując się na kwestiach rozwoju biologicznego człowieka od poczęcia aż do śmierci; wpływie wykształcenia rodziców, liczby dzieci na tempo rozwoju fizycznego dziewcząt i chłopców, analizie wpływu czynników środowiskowych na rozwój organizmu.

W wyniku dokonanego przeglądu literatury przedmiotu Doktorantka przedstawiła zasadniczy (główny) cel podjętych badań sformułowany poprawnie sprowadza się do

rozwiązania pięciu zagadnień naukowych, którym Autorka nadaje postać pytań badawczych. Pytania te moim zdaniem są postawione poprawnie oraz rozstrzygalne przy zastosowaniu odpowiednich metod oraz są pytaniami nowymi. Tak więc Doktorantka właściwie określa zagadnienia badawcze.

Badania zostały przeprowadzone w celowo dobranych grupach 155 chłopców i 145 dziewcząt w wieku 7-9 lat uczęszczających do pierwszej, drugiej i trzeciej klasy Szkoły Podstawowej nr 5 i nr 11 w Siedlcach.

Badania realizowane były w czerwcu 2015 roku, całość zebrana i opracowana w formie w formie dysertacji w 2019 roku. Zastosowany materiał badawczy nie budzi wątpliwości.

Autorka w celu określenia rozwoju somatycznego wykonała pomiary zgodnie z techniką Martina Salara, pomiary fałdów poprzecznych zgodnie z metodą opisaną przez Malinowskiego i Bożyłowa. Na podstawie wysokości i masy ciała obliczono wskaźnik BMI oraz centyle tego wskaźnika odpowiednie dla płci i wieku (Polczewska, Niedźwiecka, Cole, Flegal, Nicholls, Jackson).

Do oceny sprawności fizycznej posłużył Międzynarodowy Test Sprawności Fizycznej (ICSPT), który składał się z ośmiu prób opisanych przez Talagę i Pilicza.

Dobre w ten sposób metody badawcze i pozostałe elementy postępowania naukowego moim zdaniem spełniają wymagania wystarczalności stanowią dobrą bazę empiryczną do uogólnień.

Autorka w sposób interesujący, zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej, przedstawia wyniki badań. Rezultatami, spośród których należy wymienić najistotniejsze są :

- różnice w rozwoju morfologicznym dziewcząt i chłopców,
- poziom rozwoju somatycznego i motorycznego dzieci ze szkół w Siedlcach na tle rówieśników z innych regionów kraju,
- środowiskowe uwarunkowania rozwoju cech somatycznych i zdolności motorycznych dziewcząt i chłopców,
- zależności pomiędzy poziomem cech somatycznych a badanymi zdolnościami motorycznymi dzieci siedleckich,
- normy rozwojowe dzieci z Siedlec w wieku 7-9 lat;

Zaprezentowane wyniki badań Autorka przedstawiła jako interesujące zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej, a rezultaty spośród, których wymienić należy najistotniejsze, stwierdzono wyraźne różnice w budowie somatycznej i niektórych zdolności motorycznych pomiędzy badanymi chłopcami i dziewczętami. Jak wynika z badań występuje duża zależność rozwoju fizycznego i poszczególnych zdolności motorycznych do poziomu wykształcenia rodziców, natomiast liczba dzieci w rodzinie okazała się czynnikiem środowiskowym o niskim wpływie na poziom rozwoju fizycznego i sprawności badanych dzieci.

W pracy przedstawiono opracowane przez Doktorantkę normy rozwoju fizycznego i normy dla poszczególnych prób sprawności z Międzynarodowego Testu Sprawności

Fizycznej w postaci tablic Pigueta. Zamieszczono w pracy centylowe wartości cech somatycznych i badanych zdolności motorycznych. Ocenę poziomu sprawności fizycznej, przeprowadzić można w oparciu o skalę punktową T, która zamieszczona została w dysertacji doktorskiej.

Wyniki badań zostały przedstawione na licznych rycinach i w tabelach oraz uzupełnione szczegółowym komentarzem w tekście. Wyniki poszczególnych parametrów badanych w pracy są przedstawione w sposób jasny i przejrzysty dając czytelnikowi pełny obraz zmienności zaobserwowanej w obu grupach badawczych. Uzyskane wyniki pozwalają na jednoznaczną odpowiedź w pracy na cel i pytania badawcze.

Dyskusja jest ciekawa i dość wyczerpująca. Wyniki badań Doktorantki są przedstawione na tle rozwiązań innych badaczy. Autorka w sposób umiejętny w oparciu o wyniki badań własnych analizuje rozwój somatyczny i sprawność fizyczną badanych dzieci siedleckich na tle rówieśników z innych regionów kraju. Jednocześnie Autorka wskazuje, że wraz z wiekiem zarówno wśród dziewcząt i chłopców maleje wpływ czynników rodzinnych, a w coraz większym stopniu wzrasta presja środowiska, które warunkuje rodzaj i specyfikę spędzania czasu wolnego. Doktorantka zwraca uwagę, iż koniecznością są różne formy zajęć szkolnych lub pozaszkolnych stymulujących poziom aktywności fizycznej, wpływający na sprawność, poprzez zwiększenie liczby zajęć z wychowania fizycznego, które muszą rekompensować pojawiający się negatywny wpływ środowiskowy na dzieci.

4. Podsumowanie recenzji

Z recenzenckiego obowiązku zwracam uwagę na kilka wątpliwości i niedociągnięć, które pojawiły się w tekście recenzowanej dysertacji. Oto one:

- Autorka pracy powinna wyjaśnić na obronie doktorskiej dlaczego współczynniki korelacji liniowej Pearsona pomiędzy badanymi parametrami dzieci były łączone (chłopcy i dziewczęta) – tabela 16,17,18;
- we wprowadzaniu brakuje szczegółowego opisu okresu młodszego szkolnego oraz analizy poziomu rozwoju somatycznego dzieci i młodzieży w świetle badań zagranicznych autorów;
- w spisie treści brakuje liczby 5, przy rozdziale „Dyskusja”;
- dostrzega się liczne błędy stylistyczne i edytorskie (szczególnie w piśmiennictwie, poz. 30, 95,96.

Pomimo wyróżnionych powyżej uwag jestem przekonany, że tematyka pracy oraz sposób realizacji podjętego problemu badawczego pozytywnie wyróżnia pracę dr Lucyny Dołowskiej- Żabka na tle badań w obszarze nauk o kulturze fizycznej. Rozprawa doktorska wnosi istotny wkład wpływu uwarunkowania społecznego w rozwój morfofunkcjonalny dzieci w młodszym wieku szkolnym. Stwierdzam, że zaprezentowane badania wnoszą bardzo interesujące, zarówno w aspekcie naukowym jak i praktycznym treści do wiedzy z zakresu nauk o kulturze fizycznej.

5. Konkluzja końcowa.

Na podstawie powyższych rozwiązań odnoszących się do recenzowanej dysertacji doktorskiej Pani dr Lucyny Dołowskiej – Żabka pt. „Uwarunkowania społeczne rozwoju morfofunkcjonalnego dzieci w młodszym wieku szkolnym” spełnia ustawowe wymogi i kwalifikuje kandydatkę do nadania stopnia doktora nauk o kulturze fizycznej.

W związku z powyższym rekomenduję Radzie Wydziału Wychowania Fizycznego i Sportu w Akademii Wychowania Fizycznego J. Piłsudskiego w Warszawie, Filia w Białej Podlaskiej o dopuszczenie Pani mgr Lucyny Dołowskiej – Żabka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.